

Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 135 2014

I distribution:
Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda Rugg

Göteborg: Lisbeth Larsson

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius

München: Annegret Heitmann

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Tartu: Daniel Sävborg

Uppsala: Torsten Petterson, Johan Svedjedal

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Jon Viklund (uppsatser) och Andreas Hedberg (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Svenska Akademien och Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2015 och för recensioner 1 september 2015. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-34-6

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2015

terna intar ljusmetaforer en särställning. En återkommande bild är västerlandets nedgående sol. Olyckligtvis framgår det dock inte alltid om perspektivet är Azars eget, källornas eller sekundärlitteraturens. Ett drag som tenderar att äventyra framställningens vetenskapliga reliabilitet är författarens vilja att förse läsaren med generaliserande historiska översikter över ämnen utanför undersökningens huvudfåra. Azar går gärna långt tillbaka i historien för att skissa utvecklingslinjer över sekler och årtusenden, ofta med stöd i enbart några enstaka historiska källor och utan referenser till tidigare forskning. Fotnoterna introducerar uppslagsrika utvinkningar, ibland dock på bekostnad av relevanta källhänvisningar. Vid klassikercitat på främmande språk uppges som regel aldrig vilka originalutgåvor som använts. En tiondedel av verken i litteraturförteckningen följer inte den alfabetiska ordningen, och en rad verk saknas helt.

Bortsett från de ovan anförda kritiska synpunkterna är det oväntade mötet mellan La Motte, Thorild och Kundera både intressant och fruktbart. Här fokuseras och nyanseras några av modernitetens viktigaste frågor i en djärv och kreativ, om än bitvis obändig, framställning.

Kristiina Savin

Eva Fjellander, *Myndighetsperson, själasörjare eller driftkucku. En studie av prästgestalter i svenska romaner 1809–2009*. Artos. Skellefteå 2014.

Titeln på Eva Fjellanders doktorsavhandling, *Myndighetsperson, själasörjare eller driftkucku. En studie av prästgestalter i svenska romaner 1809–2009*, sammanfattar med all önskvärd tydlighet vad som väntar läsaren på de sammanlagt 387 sidor som boken utgör. Avhandlingen är en undersökning av hur lutherska präster gestaltas i romaner, samt därutöver en och annan novell, skrivna på svenska i Sverige och Finland, från och med 1809, med Fredric Cederborghs *Otto von Trassenberg* som det tidigaste exemplet, till och med 2009, med Margareta Lindholms *Jag går över det frusna gräset* som det yngsta. Studien är ”typologiskt-tematisk” (sic), heter det i avhandlingens syftesbeskrivning (12), det vill säga prästgestalterna ordnas efter en begränsad uppsättning kategorier med avseende på deras respektive roller eller funktioner i berättelserna. Fjellander undersöker hur dessa funktioner, vilka anges redan i avhandlingens titel – myndighetsperson, själa-

sörjare och driftkucku – upprepas och nyanseras under de 200 år som utgör den undersökta perioden. Dessa typologins huvudtyper indelas i sin tur i ett mindre antal undertyper. För myndighetspersonen är dessa ämbetsbäraren, patriarken och förebilden; för själasörjaren är de församlingsherden, predikanten, biktfadern och troskämpen; för driftkuckun är de hycklaren, hatobjektet och skrattpespegl. Avhandlingsförfattaren understryker att det inte är en historisk-kronologisk undersökning, även om historiska, i synnerhet kyrkohistoriska, resonemang ofta får bilda den bakgrund emot vilken romanerna läses. Således sätts prästrollens förvandlingar under dessa två sekel inom parentes till förman för den ahistoriska typologin.

Som påpekas i genomgången av den tidigare forskningen saknar avhandlingen någon egentlig motsvarighet både inom och utanför Norden. Några liknande undersökningar på tyskt, franskt respektive engelskt område refereras i avhandlingens inledning, men då skillnaderna mellan den föreliggande och de tidigare studierna överväger, låter Fjellander dessa förbli okommenterade i den resterande avhandlingen. Emellertid saknas referenser till E. N. Tigerstedts avhandling *Det religiösa problemet i modern finlandssvensk litteratur* från 1939, en avhandling som bland annat innehåller ett längre kapitel om prästgestaltningar. Tigerstedt behandlar flera av de aspekter som Fjellander tar upp, exempelvis den hycklande prästen, men han låter i högre grad än sin efterföljare de litterära tolkningarna genomsyras av prästrollens historiska förvandlingar.

De teoretiska utgångspunkterna finner Fjellander hos en grupp litteraturforskare som på olika sätt intresserat sig för vårt förhållande till fiktiva gestalter. Hos Stanfordprofessorn Blakey Vermeule hittar hon en ingång till hur vi ska förstå människors sällsamma intresse inte bara för fiktiva gestalter utan också för kändisar och andra människor som vi aldrig kommer att möta. Vermeule menar att dessa intressen förenas av en hunger efter social information, en hunger som hon förknippar med människans evolution men som har fått ökad betydelse i och med moderniteten, då vi i högre grad än tidigare har blivit tvungna att förlita oss på främmande människor och förutspå deras handlingar. Kort och gott handlar det om skvallor. Genom sådana tekniker som tankeläsning, machiavellisk intelligens och avslöjandefantasier förser författaren läsaren med social information som vi kan omsätta i våra egna liv.

Eftersom flera av de författare som undersöks i avhandlingen antingen själva var präster eller var upp vuxna i en prästfamilj eller skildrar en historisk präst, utgör romanernas biografiska respektive självbiografiska stoff en betydelsefull del av undersökningen, menar Fjellander i inledningen. De teoretiska verktygen för att hantera detta finner hon hos den danske litteraturforskaren Jon Helt Haarder, som i anslutning till den så kallade talaktsteorin formulerat begreppet *performativ biografism*, som han ser aktualiserat framför allt i senare tiders autofiktiva romaner, där författaren i stor utsträckning skapar sitt jag med hjälp av fiktionen.

Ett tredje viktig teoretisk influens är Per Krogh Hansens, vars distinktion mellan karaktär och karaktant har varit betydelsefull för avhandlingsförfattaren, när hon avgör vilka verk som kommer att behandlas i analyskapiteln och vilka som inte kommer ifråga. Karaktantens roll är att karaktärisera karaktären och är därmed en narrativ funktion bland många andra, medan däremot karaktären inte kan reduceras till blott och bart en sådan funktion. Karaktären utgör i stället ett centrum för skeendet, och det är dessa typer av gestalter som avhandlingen så gott som uteslutande – det finns några undantag – ägnar sig åt.

De tre teoretiska influenserna hålls samman av en uttalad ambition hos Fjellander att blottlägga den intention som författarna har haft med sina verk. Genom att ta fasta på Eric Donald Hirschs distinktion mellan ett verks mening, som bara kan vara en enda, nämligen författarintentionen, och dess betydelser eller *significances*, som är avhängiga läsarens perspektiv och som således är många, kritiserar Fjellander många av de teoretiska riktningar, från nykritiken kring förra seklets mitt till olika poststrukturalistiska tankegångar, som präglats mycket av den litteraturvetenskap som bedrivits de senaste decennierna och som inneburit en marginalisering av författaren. Därmed ansluter sig Fjellander till en trend inom nyare litteraturforskning som i hög grad har återvänt till författaren och hans eller hennes intention med sina verk.

Den typologiska undersökningen genomförs i kapitel 2, 3 och 4 i avhandlingen. Analysen inleds med en undersökning av hur prästen som myndighetsutövare skildras i materialet. Den första typen av myndighetsperson vi möter är ämbetsbäraren, det vill säga präster som reflekterar över sin roll som ämbetsman inom kyrkan. Här är det framför allt frågan om auktoritet, välvillig såväl som missrik-

tad, som inte sällan kommer till uttryck i yttre attribut, exempelvis kläder och böcker, som visar att auktoriteten ofta är något påklistrat. Än mer mot-sägelsefull är prästens roll som patriark, som överhuvud för både familj och församling. Här möter vi präster som på olika sätt utnyttjar sin position som överhuvud till att förtrycka andra, men också den välvillige patriarken. I prästrollen ingår det också att man ska vara en förebild för det omgivande samhället, till exempel inom jordbruket, där den universitetsutbildade prästen ofta är den som introducerar vetenskapliga och tekniska framsteg för den motsträviga församlingen.

Steket från förebild till själavård torde inte vara så långt. Prästen som församlingsherde är en roll som kan sägas ha blivit viktigare och viktigare, både i verkligheten och i litteraturen. Inte minst sedan kvinnor tilläts prästviga sig har den vårdande instansen, som så ofta sker, fått en central roll i prästens verksamhet. Så ock i litteraturen. Kvinnliga präster är intressanta i detta sammanhang då de, till skillnad från skildringar av manliga präster, ofta får sin existens ifrågasatt av både kollegor och församlingsmedlemmar. Predikanten är däremot en ovanlig företeelse i litteraturen. I de fall denna förekommer skildras ofta prästens utseende, uppträdande och sångroster. Prästen predikar inspirerat och lämnar inte sällan sitt koncept för att tala direkt ur hjärtat. Också biktfadern är en ambivalent roll. Romanerna skildrar både kollegiala samtal och samtal mellan en präst och en medlem i församlingen, och som så många gånger för spänner skildringarna mellan välvilliga, hjälpande samtal och maktmissbruk. Till troskämpan, den fjärde av de själavårdande funktionerna, hör i regel en inre strid hos prästen som rör kallelsetvivel och andlig kamp och prövning av den rätta tron.

I kapitlet om driftkuckun är det i stället den kritiska bilden av prästen som undersöks. Också här visar Fjellander att bilden genom de två århundraden som behandlas är relativt konstant och vänder sig däremot mot föreställningen att nidsbilden i någon mån uppstår i och med det moderna genombrottet. Att häckla makten och hyckleriet var och är en viktig del av prästskildringarna. Här möter vi hycklande präster och präster som skildras som hatobjekt (ofta just på grund av detta hyckleri). Den komiska sidan av dessa skildringar betecknar avhandlingsförfattaren skrattspegel, en satirisk drift med prästen och dennes makt.

Tre appendix avslutar den undersökande delen av avhandlingen. Här finner vi en kronologisk ta-

bell över prästromaner, en lista över prästgestalter samt en lista över de prästgestalter som inte behandlas i analyskapitlet, ordnade efter typologin och med korta beskrivningar.

Trots variationsrikedomen mellan såväl olika författar temperament som olika epoker tar Fjellander fasta på det som binder olika verk och olika tidsåldrar samman. Ett av de viktiga resultaten i studien är just hur relativt fast och begränsat det antal möjliga roller som präster tilldelas under den undersökta perioden de facto är. Trots utvecklingen inom och utanför kyrkan, som under den undersökta perioden måste sägas ha varit ovanligt omvälvande och som inte bara inneburit att vi fått se kvinnliga präster utan också en nästan fullständig detronisering av prästens auktoritet, är de litterärt gestaltade prästerna enligt Fjellander hänvisade till en eller flera av de typologiska funktioner som hon utpekat. I romanlitteraturen förblir således rollerna desamma, trots att prästerna i det omgivande samhället förlorat mycket av ställning och inflytande. Även om avhandlingen ofta effektivt och sakligt sammanfattar den kyrkohistoriska kontexten, saknar man som läsare reflektioner över detta märkliga faktum: att rollerna förblivit så fasta i litteraturen trots prästrollens omfattande förändring i samhället. Utan dessa reflektioner förblir de litteraturhistoriska resonemangen påtagligt frikopplade från de kyrkohistoriska, trots Fjellanders noggranna redogörelse för de senare. Det finns med andra ord en diskrepans mellan litteraturen och livet som hade varit väl värd att diskutera.

Vid sidan av det typologiska är avhandlingens kanske viktigaste bidrag ändå den kvantitativa kartläggningen av prästgestalten i den svenskspråkiga romankonsten under de senaste 200 åren. Det är en omfattande inventering av närvaron av ett specifikt motiv, prästgestalten, och det måste framhållas som en av avhandlingens viktigaste förtjänster, kanske till och med *den* viktigaste förtjänsten. Ur en nästa oöverskådlig mängd litteratur som producerats på svenska de senaste 200 åren har Fjellander tagit fram nära 300 prästgestalter i 151 romaner. Även om en sådan kartläggning aldrig kan bli helt uttömmande, är Fjellander onekligen på god väg och har därmed lagt grund för vidare forskning på området. I det avseendet är avhandlingen ett originellt bidrag till forskningen om svenskspråkig litteratur och ger ny kunskap om den svenskspråkiga litteraturen från 1800-talets början till idag. Dessutom har Fjellander en god överblick över det om-

fångsrika materialet, ett material som hon behandlar på ett huvudsakligen korrekt och kompetent sätt. Effektivt fokuserar hon på de passager i texterna som är relevanta för hennes resonemang och drar ur dessa passager i regel övertygande slutsatser.

Fjellander ska också ha beröm för med vilken lätthet hon rör sig mellan olika texter, romangener och epoker. Hon behandlar både kanoniserade författare som C. J. L. Almqvist, Hjalmar Bergman och Kerstin Ekman, och mer bortglömda eller okända ordkonstnärer som Hildur Dixelius och Bjarne Moelv. Såväl populärlitteratur som mer ambitiösa romanverk undersöks, och Fjellander uppmärksammar författarskap som är verksamma inom, för litteraturvetenskapen, mer okända kretslopp, som till exempel utgivningen på kristna eller kyrkliga förlag. Allt detta bör räknas till avhandlingens förtjänster, och inte minst det sistnämnda, frågan om olika litterära ”subkretslopp”, sätter ljust på ett föga känt område inom litteraturen.

En ofrånkomlig följd av materialets storlek är att tolkningarna av de enskilda texterna, även om jag endast i undantagsfall har något att invända mot de slutsatser som dras, blir lidande. Snarare än tolkningar, vars mål är att genom ett nära umgänge med enskilda texter blottlägga deras djupliggande meningsstrukturer, bör undersökningen av texterna här hellre betecknas mikroanalyser. Avhandlingsförfattaren nöjer sig med att redogöra för de delar av personskildringarna som har direkt relevans för hennes frågeställning. Ur exempelvis Ulla-Lena Lundbergs 300-sidiga roman *Stora världen* (1991) diskuteras enbart en handfull sidor, närmare bestämt de sidor där romanens prästgestalt Isidor reflekterar över prästyrket. Personens övriga, och för berättelsen förmodligen mer avgörande, sidor, som hans förhållande till syskonen, hustrun och barnen samt skildringen av det finländska samhällets dramatiska utveckling under 1900-talets första hälft, lämnas helt därhän. Andra aspekter av persongestaltningen än just de som handlar om prästrollen sorteras alltså bort, liksom prästens roll i den övergripande romanstrukturen. Detta tillvägagångssätt är karakteristiskt för analyserna i avhandlingen, men det betyder samtidigt att synen på vad en fiktiv gestalt är och hur denna förhåller sig till roman-kontexten blir synnerligen reduktiv. Romanpassager innehållande prästgestalter isoleras, kategoriseras och diskuteras, varefter romanen läggs till handlingarna. Analysen bidrar därför endast i mycket liten mån till någon djupare förståelse av de verk som

behandlas, utan det handlar, som redan påpekats, om kartläggning och inventering.

Avhandlingens största brister finner man emellertid i de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna och användningen av de teoretiska verktygen i analyserna. Metoden kallas typologisk-tematisk, men något diskussion om hur typologier konstrueras, deras giltighet och begränsningar saknas. Det råder en viss förvirring rörande huruvida typerna uppställts före, efter eller under läsningen av texterna. Rör det sig med andra ord om typer som konstruerats som en följd av de exempel som undersöks eller finns det utomlitterära, framför allt kyrkohistoriska, grunder för typologin? Fjellander förefaller argumentera för båda dessa konstruktionsgrunder. Å ena sidan talar hon om "den historiska och nutida prästrollen" som "relativt konstant", ett påstående som jag redan tidigare ställt mig frågande till, och som är bestämd av "en styrande funktion (myndighet), en undervisande funktion (predikan) och en själasörjande funktion (bikt)" (13). Här pekas alltså tre funktioner ut – märk väl att driftkuckun av naturliga skäl saknas i denna uppräknig – vilka har kyrkohistorisk grund. Å den andra sidan menar hon att i hennes "studium av lutherska prästgestalter i svenska romaner från början av 1800-talet fram till början av 2000-talet framträder följande kategorier" (14, min kursiv), varefter den i titeln angivna typologin presenteras närmare. Typerna, eller kategorierna, tycks här i stället utgöra följden av avhandlingsförfattarens empiriska studium, snarare än baserade på utom- eller förlitterära resonemang.

Detta får till följd att det finns en inbyggd skevhet i den använda typologin, i och med att två av typerna (myndighetsperson och själasörjare) är kopplade till prästens traditionella funktioner i samhället, vilka alltså kan beläggas kyrkohistoriskt, medan den tredje (driftkuckun) är den kritiska gestaltningen av dessa roller. Denna skevhet problematiseras inte i avhandlingen. Slutligen besvaras inte frågan om vad som karakteriserar ett tema, ett begrepp som dessutom verkar direkt missvisande. Snarare verkar det vara motiv och inte tema som omtalas, men en diskussion om detta för litteraturvetenskapen grundläggande begrepp saknas helt.

Under rubriken "Teoretiska utgångspunkter" tar Fjellander upp ett antal teoretiker – Vermeule, Haarder, Hansen och Hirsch – vilkas faktiska betydelse för de analyser som följer är synnerligen begränsad, för att inte säga obefintlig. När dessa teoretiker aktualiseras i de konkreta läsningarna stannar

Fjellander i bästa fall vid att fastslå deras förmodade relevans i sammanhanget, utan att beskriva närmare vad en sådan tolkning skulle kunna betyda. Vi ges en kort kommentar av typen: "Här finns drag av performativ biografism, enligt Jon Helt Haarders teori om hur biografiska texter förändrar verkligheten" (137), men om hur en sådan tolkning skulle gå till eller vilken betydelse den skulle ha sägs inget. Oftare handlar det dock om ett mycket begränsat förklaringsvärde och till och med om rena missförstånd. Det gäller framför allt användningen av Haarders begrepp performativ biografism, vars performativa grunddrag Fjellander tycks ha missuppfattat. Mycket förenklat kan man säga att den performativa biografismen inte primärt handlar om hur livet påverkar litteraturen, utan tvärtom hur litteraturen påverkar livet. Vidare understryker Haarder i den av avhandlingsförfattaren citerade artikeln "Ingen fiktion. Bara reduktion" (publicerad i svensk översättning i *TFL* 2007), att den performativa biografismen *inte* är "en teori om eller metod för analys av konst, utan [betecknar] en konstnärlig strömning under det senaste decenniet". I Fjellanders arbete aktualiseras begreppet när det finns en biografisk koppling mellan författaren och texten, exempelvis i Ingmar Bergmans *Den goda viljan* (1991), vilket snarare pekar i riktning mot traditionell biografisk tolkning. Emellertid utblir också den biografiska tolkningen, som på samma sätt stannar vid att möjliga förbindelser mellan liv och verk utpekas i stället för att utredas.

Sammantaget är den teoretiska diskussionen i avhandlingens inledning, trots sitt omfång, hela 28 sidor, anmärkningsvärt icke-problematiserande och liknar mer ett litteraturideologiskt ställningstagande mot allt från nykritik till poststrukturalism (vilka i sin tur behandlas mycket summariskt) än en för analyserna relevant diskussion om det teoretiska fundamentet. Dess plats i avhandlingen kan således starkt ifrågasättas.

Inte heller diskuteras avgränsningen av materialet – romaner utgivna mellan 1809 och 2009 – närmare; den fastslås kort och gott. Såväl uteslutandet av andra genrer än romanen som begränsningen till perioden 1809–2009 hade behövt motiveras med hjälp av genreteoretiska, historiska och/eller estetiska resonemang. Är det ödesdigra årtalet 1809 viktigt i något annat hänseende än att Cederborghs *Otto von Trassenberg* utkom just det året? Är det av vikt att denna har kallats Sveriges första roman, en föreställning som emellertid har ifrågasatts? Vad är det romanen kan förmedla som inte andra genrer

kan och vad skulle en analys av prästgestalter inom dramatiken (exempelvis i Strindbergs *Fadren*) eller lyriken (i Frödings ”Våran prost”) tillföra? Hur passar ett formmässigt konglomerat som Bergmans redan omnämnda bok *Den goda viljan* in i sammanhanget? Dessa frågor varken ställs eller besvaras i avhandlingen.

Sammanfattningsvis utgör avhandlingens viktigaste förtjänster insamlandet, kategoriseringen och presentationen av ett omfångsrikt och mångsidigt material. Som typologisk katalog över prästgestalter i svenskspråkig litteratur är Fjellanders avhandling konsekvent genomförd och kan visa sig bli betydelsefull för de forskare som i framtiden eventuellt kommer att intressera sig för prästens kulturhistoriska roll. Bristerna ligger framför allt i avhandlingens metodologiska och teoretiska fundament och omsättningen av denna i de konkreta tolkningarna, vilka på grund av materialets omfång är ytliga och reducerande till sin karaktär.

Mattias Pirholt

Cecilia Carlander, *Les Figures Féminines de la Décadence et leurs implications esthétiques dans quelques romans français et suédois*. Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet. Göteborg 2013.

Avhandlingen, som är skriven på franska, har kommit till genom samarbete mellan Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet och Université Paris-Sorbonne IV och Cecilia Carlander disputerade på Sorbonne den 19 september 2013. Då en disputation i Frankrike skiljer sig ganska mycket ifrån tillvägagångssättet i Sverige, ger jag först en kort redogörelse för själva akten.

Den inleddes med att Cecilia Carlander av ordföranden inbjöds att presentera sitt arbete och gav henne möjlighet att under en halv timme utveckla sin syn på de linjer hon velat följa i sin forskning och de viktigaste resultat hon menar sig ha uppnått.

Efter detta fick den svenska handledaren ordet och redogjorde för sina åsikter om Carlanders arbete med både kritiska och positiva synpunkter. Detta följdes av den franske handledarens syn på det färdiga arbetet. Härfter gavs ordet i tur och ordning till de fyra medlemmarna i juryn, två franska och två svenska, att sammanfatta sina tan-

kar och diskutera med och ställa frågor till disputanden.

Disputationsakten avslutades med att juryn och handledarna i en sluten diskussion gav sina synpunkter på avhandlingen och försvaret, varefter disputanden meddelades resultatet som i detta fall fattades av en enig jury som förklarade Cecilia Carlander värdig titeln doktor vid l'Université de Paris IV Sorbonne och vid Göteborgs universitet med betyget *très honorable*.

Carlanders avhandling består av en volym om 455 sidor av vilka en resumé på svenska upptar 25 och bibliografin 27 sidor. Syftet med studien är att undersöka hur den svenska litteraturen från det slutande 1800-talet är relaterad till den samtida franska litteraturen och den dekadenta strömningen. Avhandlingen vill analysera och jämföra åtta svenska och franska prosaverk med fokus på den dekadenta tematiken och estetiken utifrån gestaltningen av kvinnan. De fyra svenska och fyra franska prosaverk, utkomna mellan åren 1884 och 1892, som utvalts för studien är: Rachildes *Monsieur Vénus* (1884), Victoria Benedictssons *Pengar* (1885), Stella Kleves *Berta Funcke* (1885), Paul Bourgets *Un crime d'amour* (1886), Joris-Karl Huysmans *En rade* (1886), Ola Hanssons *Sensitiva amorosa* (1887), Anne Charlotte Lefflers *Kvinnlighet och erotik II* (1890) och Georges Rodenbachs *Bruges-la-Morte* (1892).

Verken är valda så att hälften representerar litteratur som tidigare tolkats som typiskt dekadent medan de övriga ansetts vara typiska genombrottsromaner eller tillhörande realistisk eller naturalistisk strömning. Valet har också tagit hänsyn till kvinnofigurernas roller: varje text innehåller en för handlingen avgörande kvinnofigur som lever i dekadensens samtid och i en europeisk miljö. De valda verken är skrivna under dekadensperiodens första del, mellan 1884, det år då Huysmans epokgörande roman *A Rebours* kom ut, och 1892, det vill säga under en period av nio år.

Det övergripande syftet har varit att se vad som går att finna av de dekadenta strömningarna i de valda texterna under den period vi i Norden valt att kalla det moderna genombrottet, säger Carlander: ”Beskrivningen och omtolkningen av epoken är alltså central för min studie.” (295) Nya tolkningar blir möjliga när verken sätts in i ett nytt internationellt sammanhang.

I ett inledande kapitel diskuteras dekadensbegreppet och avhandlingsförfattaren väljer att se de-